

Spółeczna inspekcja pracy.

Dz.U.2015.567 t.j. z dnia 2015.04.24

Status: Akt obowiązujący

Wersja od: 2 maja 2018 r.

Wejście w życie:

30 czerwca 1983 r.

USTAWA

z dnia 24 czerwca 1983 r.

o społecznej *inspekcji* pracy

W trosce o systematyczną poprawę stanu bezpieczeństwa i higieny *pracy* oraz w celu zapewnienia związkom zawodowym niezbędnych warunków do sprawowania skutecznej kontroli przestrzegania przepisów prawa *pracy* stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Cele społecznej *inspekcji*]

Spółeczna *inspekcja* pracy jest służbą społeczną pełnioną przez pracowników, mającą na celu zapewnienie przez zakład *pracy* bezpiecznych i higienicznych warunków *pracy* oraz ochronę uprawnień pracowniczych, określonych w przepisach prawa *pracy*.

Art. 2. [Reprezentowanie interesów pracowników]

Spółeczna *inspekcja* pracy reprezentuje interesy wszystkich pracowników w zakładach *pracy* i jest kierowana przez zakładowe organizacje związkowe.

Art. 3. [Struktura społecznej *inspekcji*]

1. Spółeczną *inspekcję* pracy w zakładzie *pracy* tworzą:

- 1) zakładowy społeczny inspektor *pracy* - dla całego zakładu *pracy*;
- 2) oddziałowi (wydziałowi) społeczni inspektorzy *pracy* - dla poszczególnych oddziałów (wydziałów);
- 3) grupowi społeczni inspektorzy *pracy* - dla komórek organizacyjnych oddziałów (wydziałów).

2. Zakładowe organizacje związkowe dostosowują organizację społecznej *inspekcji* pracy do potrzeb wynikających ze struktury zakładu *pracy*.

Rozdział 2

Zadania i organizacja społecznej inspekcji pracy

Art. 4. [Uprawnienia społecznych inspektorów]

Społeczni inspektorzy *pracy* mają prawo:

- 1) kontrolować stan budynków, maszyn, urządzeń technicznych i sanitarnych oraz procesy technologiczne z punktu widzenia bezpieczeństwa i higieny *pracy*;
- 2) kontrolować przestrzeganie przepisów prawa *pracy*, w tym postanowień układów zbiorowych i regulaminów *pracy*, w szczególności w zakresie bezpieczeństwa i higieny *pracy*, uprawnień pracowników związanych z rodzicielstwem, młodocianych i osób niepełnosprawnych, urlopów i czasu *pracy*, świadczeń z tytułu wypadków przy *pracy* i chorób zawodowych;
- 2a) uczestniczyć w kontroli przestrzegania w zakładzie *pracy* przepisów dotyczących ochrony środowiska naturalnego;
- 3) brać udział w ustalaniu okoliczności i przyczyn wypadków przy *pracy*, zgodnie z przepisami prawa *pracy*;
- 4) brać udział w analizowaniu przyczyn powstawania wypadków przy *pracy*, zachorowań na choroby zawodowe i inne schorzenia wywołane warunkami środowiska *pracy* oraz kontrolować stosowanie przez zakłady *pracy* właściwych środków zapobiegawczych;
- 5) uczestniczyć w przeprowadzaniu społecznych przeglądów warunków *pracy*;
- 6) opiniować projekty planów poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny *pracy* i planów rehabilitacji zawodowej oraz kontrolować realizację tych planów;
- 7) podejmować działania na rzecz aktywnego udziału pracowników zakładów *pracy* w kształtowaniu właściwych warunków bezpieczeństwa i higieny *pracy* oraz oddziaływać na przestrzeganie przez pracowników przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny *pracy*;
- 8) wykonywać inne zadania określone w ustawie i w przepisach szczególnych.

Art. 5. [Społeczny inspektor]

1. Społecznym inspektorem *pracy* może być pracownik danego zakładu *pracy*, który jest członkiem związku zawodowego i nie zajmuje stanowiska kierownika zakładu *pracy* lub stanowiska kierowniczego bezpośrednio podległego kierownikowi zakładu.
2. Zakładowe organizacje związkowe mogą postanowić, że społecznym inspektorem *pracy* może być również pracownik zakładu niebędący członkiem związku zawodowego.
3. Społeczny inspektor *pracy* powinien posiadać niezbędną znajomość zagadnień wchodzących w zakres działania społecznej inspekcji *pracy*. Zakładowy społeczny inspektor *pracy* powinien posiadać co najmniej pięcioletni staż *pracy* w branży, do której zakład należy, i co najmniej dwuletni staż *pracy* w danym zakładzie, a oddziały lub grupowy społeczny inspektor *pracy* - co najmniej dwuletni staż *pracy* w tej branży i co najmniej jeden rok *pracy* w danym zakładzie.

Art. 6. [Wybór i odwołanie społecznego inspektora]

1. Społecznych inspektorów *pracy* wybierają i odwołują pracownicy zakładu *pracy*.
2. Społecznych inspektorów *pracy* wybiera się na okres 4 lat.

3. Zakładowych i oddziałowych (wydziałowych) społecznych inspektorów *pracy* wybiera:
  - 1) w zakładach *pracy* lub oddziałach (wydziałach) liczących do 300 pracowników - ogólne zebranie pracowników zakładu *pracy* lub oddziału (wydziału);
  - 2) w zakładach *pracy* lub oddziałach (wydziałach) liczących powyżej 300 pracowników:
    - a) zakładowego społecznego inspektora *pracy* - zebranie oddziałowych (wydziałowych) i grupowych społecznych inspektorów *pracy*,
    - b) oddziałowego (wydziałowego) społecznego inspektora *pracy* - zebranie grupowych społecznych inspektorów *pracy*.
4. Grupowych społecznych inspektorów *pracy* wybiera ogólne zebranie pracowników komórek organizacyjnych oddziału (wydziału).
5. W zakładach, w których nie wybrano grupowych społecznych inspektorów *pracy*, tryb wyborów społecznych inspektorów *pracy*, o którym mowa w ust. 3 pkt 2, określają zakładowe organizacje związkowe.
6. Wybory społecznych inspektorów *pracy* przeprowadzają zakładowe organizacje związkowe na podstawie uchwalonych przez siebie regulaminów wyborów.
7. Ogólnokrajowe organizacje związkowe mogą ustalać ramowe wytyczne do regulaminów wyborów społecznych inspektorów *pracy*.

Art. 7. [Ustanie statusu społecznego inspektora]

1. Społeczny inspektor *pracy* w razie niewywiązywania się ze swoich obowiązków może być, na zasadach określonych w art. 6, odwołany przed upływem okresu, o którym mowa w art. 6 ust. 2.
2. Odwołanie, w myśl ust. 1, następuje na wniosek:
  - 1) zakładowych organizacji związkowych;
  - 2) co najmniej jednej piątej pracowników.
3. Społeczny inspektor *pracy* przestaje pełnić swoją funkcję również w wypadku zrzeczenia się jej lub ustania stosunku *pracy*.
4. W wypadkach, o których mowa w ust. 2 i 3, przeprowadza się uzupełniające wybory społecznego inspektora *pracy*.

Rozdział 3

Uprawnienia i zasady postępowania społecznych inspektorów *pracy*

Art. 8. [Prawo wstępu do pomieszczeń; prawo żądania udzielenia informacji i okazania dokumentów]

1. Społeczny inspektor *pracy* ma prawo wstępu w każdym czasie do pomieszczeń i urządzeń zakładu *pracy* dla wykonywania zadań określonych w art. 4.
2. ¹ Społeczny inspektor *pracy* ma prawo żądać od kierownika zakładu *pracy* oraz oddziału (wydziału) i od pracowników informacji oraz okazania dokumentów w sprawach wchodzących w zakres jego działania.
3. Wykonywanie czynności, o których mowa w ust. 1 i 2, następuje z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych.

Art. 9. [Informowanie kierownika zakładu *pracy* o uchybieniach]

1. W razie stwierdzenia, że nie są przestrzegane przepisy, o których mowa w art. 4, społeczny inspektor *pracy* informuje o tym kierownika zakładu *pracy* oraz oddziału (wydziału), czyniąc jednocześnie stosowny zapis w księgach, o których mowa w art. 12.
2. Kierownik zakładu *pracy* oraz oddziału (wydziału) podejmuje decyzję w sprawie usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości i informuje o tym społecznego inspektora *pracy*.

Art. 10. [Czasowe odsunięcie pracownika od *pracy*]

1. W razie stwierdzenia naruszenia przez pracownika przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny *pracy*, społeczny inspektor *pracy* zwraca uwagę pracownikowi na obowiązek przestrzegania tych przepisów i zasad.
2. W przypadku gdy zachowanie pracownika na stanowisku *pracy* wskazuje na niedostateczną znajomość przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny *pracy* oraz nieumiejętność wykonywania *pracy* w sposób bezpieczny dla siebie lub innych pracowników, społeczny inspektor *pracy* zwraca się do kierownika właściwej komórki organizacyjnej o czasowe odsunięcie pracownika od tej *pracy* i zapoznaje go z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny *pracy*.

Art. 11. [Zalecenie usunięcia stwierdzonych uchybień; zalecenie wstrzymania *pracy* urzędnika]

1. Na podstawie ustaleń własnych, oddziałowego (wydziałowego) lub grupowego społecznego inspektora *pracy* zakładowy społeczny inspektor *pracy* wydaje kierownikowi zakładu *pracy*, w formie pisemnej, zalecenie usunięcia w określonym terminie stwierdzonych uchybień.
2. W razie bezpośredniego zagrożenia mogącego spowodować wypadek przy *pracy*, zakładowy społeczny inspektor *pracy* występuje do kierownika zakładu *pracy* o natychmiastowe usunięcie tego zagrożenia, a w wypadku niepodjęcia odpowiednich działań wydaje, w formie pisemnej, zalecenie wstrzymania *pracy* danego urzędnika technicznego lub określonych robót, zawiadamiając o tym równocześnie zakładowe organizacje związkowe.
3. Kierownik zakładu *pracy* może wnieść sprzeciw od zalecenia zakładowego społecznego inspektora *pracy* do właściwego inspektora *pracy* Państwowej *Inspekcji Pracy*. Sprzeciw od zalecenia, o którym mowa w ust. 1, wnosi się w terminie 7 dni od dnia doręczenia zalecenia, a od zalecenia, o którym mowa w ust. 2 - niezwłocznie.
4. W razie wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w ust. 3, inspektor *pracy* Państwowej *Inspekcji Pracy* wydaje decyzję lub podejmuje inne środki prawne przewidziane w przepisach o Państwowej *Inspekcji Pracy*.

Art. 12. [Księga zaleceń]

1. Zakład *pracy* jest zobowiązany założyć zakładową księgę zaleceń i uwag oraz oddziałowe (wydziałowe) księgi uwag, przeznaczone do zapisów społecznych inspektorów *pracy*.
2. Księgi, o których mowa w ust. 1, przechowuje się w miejscu ustalonym przez kierownika zakładu *pracy* oraz udostępnia do wglądu zakładowym organizacjom związkowym, organom samorządu załogi, organom Państwowej *Inspekcji Pracy* oraz innym organom nadzoru i kontroli warunków *pracy*.

3. Zapis w księgach, o których mowa w ust. 1, mają moc dokumentów urzędowych w postępowaniu przed organami państwowymi.

Art. 13. [Ochrona stosunku *pracy* społecznego inspektora]

1. Zakład *pracy* nie może wypowiedzieć ani rozwiązać umowy o *pracę* z pracownikiem pełniącym funkcję społecznego inspektora *pracy* w czasie trwania mandatu oraz w okresie roku po jego wygaśnięciu, chyba że zachodzą przyczyny uzasadniające rozwiązanie umowy o *pracę* bez wypowiedzenia. W takim wypadku rozwiązanie umowy o *pracę* może nastąpić po uprzednim uzyskaniu zgody statutowo właściwego organu zakładowej organizacji związkowej.

2. Przepis ust. 1 nie narusza art. 40 Kodeksu *pracy*.

3. Zakład *pracy* nie może wypowiedzieć pracownikowi pełniącemu funkcję społecznego inspektora *pracy* warunków *pracy* i płacy na jego niekorzyść w okresie ustalonym w ust. 1, chyba że wypowiedzenie stało się konieczne z przyczyn, o których mowa w art. 43 Kodeksu *pracy*.

4. Przepisy ust. 1-3 stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy pracownik jest zatrudniony na podstawie mianowania lub spółdzielczej umowy o *pracę*.

Art. 14. [Obowiązek zapewnienia społecznym inspektorom odpowiednich warunków realizacji ich zadań]

1. Zakład *pracy* jest obowiązany zapewnić społecznym inspektorom *pracy* odpowiednie warunki realizacji ich zadań.

2. Koszty związane z działalnością społecznej *inspekcji pracy* ponosi zakład *pracy*.

Art. 15. [Czas *pracy*; wynagrodzenie]

1. Społeczni inspektorzy *pracy* powinni wykonywać swoje czynności w zasadzie poza godzinami *pracy*.

2. W razie konieczności wykonywania swoich czynności w godzinach *pracy* lub uczestniczenia w naradach i szkoleniach, społeczni inspektorzy *pracy* zachowują prawo do wynagrodzenia.

3. W razie znacznego obciążenia zadaniami wynikającymi z pełnienia funkcji społecznego inspektora *pracy*, kierownik zakładu *pracy* na wniosek zakładowych organizacji związkowych może ustalić miesięczne wynagrodzenie zryczałtowane do wysokości nie przekraczającej wynagrodzenia za 30 godzin *pracy* osoby pełniącej funkcję społecznego inspektora *pracy*.

4. W szczególnie uzasadnionych wypadkach kierownik zakładu *pracy*, na wniosek zakładowych organizacji związkowych, może podwyższyć wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 3, do wysokości nie przekraczającej wynagrodzenia za 60 godzin *pracy*.

5. W zakładach *pracy*, w których występuje szczególne zagrożenie zdrowia i życia pracowników, a warunki *pracy* wymagają stałego społecznego nadzoru, kierownik zakładu *pracy*, na wniosek zakładowych organizacji związkowych, może zwolnić na czas pełnienia funkcji zakładowego społecznego inspektora *pracy* z obowiązku wykonywania *pracy*, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia.

6. W wypadku, o którym mowa w ust. 5, zakładowy społeczny inspektor *pracy* zachowuje przez czas pełnienia funkcji prawo do wynagrodzenia, jakie przysługiwało mu na stanowisku

pracy zajmowanym w dniu oddelegowania, z uwzględnieniem zmian tego wynagrodzenia, jakie nastąpią w okresie oddelegowania.

Art. 16. [Wytyczne do działalności społecznych inspektorów]

1. Ogólnokrajowe organizacje związkowe mogą określać wytyczne do działalności społecznych inspektorów *pracy*.
2. Określenie wytycznych, o których mowa w ust. 1, w stosunku do zakładów podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub *Ministrowi Spraw Wewnętrznych*² następuje w porozumieniu z właściwym ministrem.

Rozdział 4

Współdziałanie społecznej inspekcji pracy z Państwową Inspekcją Pracy oraz innymi organami nadzoru i kontroli warunków pracy

Art. 17. [Współdziałanie z innymi organami]

Społeczni inspektorzy *pracy* współdziałają z Państwową *Inspekcją Pracy* i innymi organami nadzoru i kontroli warunków *pracy* w zakresie ustalonym ustawą oraz wytycznymi, o których mowa w art. 16.

Art. 18. [Pomoc Państwowej Inspekcji Pracy]

1. Państwowa *Inspekcja Pracy* udziela pomocy społecznej *inspekcji pracy* w realizacji jej zadań, w szczególności przez poradnictwo prawne, specjalistyczną prasę oraz szkolenie.
2. Inspektorzy *pracy* Państwowej *Inspekcji Pracy* przeprowadzają kontrole wykonania zaleceń i uwag społecznych inspektorów *pracy*.

Art. 19. [Wniosek o przeprowadzenie kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy]

Na umotywowany wniosek zakładowego społecznego inspektora *pracy*, uzgodniony z zakładowymi organizacjami związkowymi, dotyczący spraw zagrożenia zdrowia i życia pracowników, inspektorzy *pracy* Państwowej *Inspekcji Pracy* przeprowadzają kontrole oraz wszczynają postępowanie w sprawach o wykroczenia przeciwko prawom pracownika.

Art. 20. [Udział w kontroli]

Zakładowy społeczny inspektor *pracy* ma prawo uczestniczyć w kontrolach przeprowadzanych w zakładzie przez inspektora *pracy* Państwowej *inspekcji pracy* oraz w podsumowaniu kontroli.

Art. 21. [Pomoc innych organów]

Państwowa *Inspekcja* Sanitarna, Urząd Dozoru Technicznego oraz inne organy nadzoru i kontroli warunków *pracy* obowiązane są udzielać społecznej *inspekcji pracy* pomocy w wykonywaniu jej zadań.

Rozdział 5

Odpowiedzialność za naruszenie przepisów o społecznej inspekcji pracy

Art. 22. [Grzywna]

1. Kto działając w imieniu zakładu *pracy* narusza przepisy niniejszej ustawy, a w szczególności uniemożliwia działalność społecznego inspektora *pracy*, podlega karze grzywny do 2500 zł³.
2. Tej samej karze podlega, kto nie wykonuje zalecenia zakładowego społecznego inspektora *pracy*.
3. Orzekanie następuje na podstawie wniosku pochodzącego od inspektora *pracy* w trybie określonym w dziale VII Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Rozdział 6

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 23. [Wytyczne do pierwszych wyborów społecznych inspektorów; ocena przebiegu realizacji ustawy]

1. Wytyczne do przeprowadzenia pierwszych wyborów społecznych inspektorów *pracy* określi Rada Państwa.
2. Do czasu określenia wytycznych, o których mowa w art. 16 - wytyczne takie określi Rada Państwa.
3. Po okresie 3 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Rada Państwa, po konsultacji z ogólnokrajowymi organizacjami związkowymi, dokona oceny przebiegu realizacji ustawy i w razie potrzeby wystąpi z inicjatywą jej zmiany.

Art. 24. [Stosowanie przepisów ustawy do rad pracowniczych]

1. Postanowienia ustawy dotyczące zakładowych organizacji związkowych stosuje się odpowiednio do rad pracowniczych, utworzonych na podstawie przepisów ustawy o pracownikach urzędów państwowych oraz art. 15 ustawy z dnia 8 października 1982 r. o związkach zawodowych (Dz. U. Nr 32, poz. 216).
2. W zakładach, gdzie działają zakładowe organizacje związkowe i rady pracownicze, o których mowa w ust. 1, społeczną *inspekcją pracy* kierują oba przedstawicielstwa pracownicze.

Art. 25. [Dalsze pełnienie funkcji przez społecznych inspektorów]

Społeczni inspektorzy *pracy* wybrani po dniu 31 grudnia 1982 r. pełnią swoje funkcje do czasu nowych wyborów.

Art. 26. [Przepis derogacyjny]

Traci moc ustawa z dnia 4 lutego 1950 r. o społecznej *inspekcji pracy* (Dz. U. z 1955 r. Nr 20, poz. 134 oraz z 1965 r. Nr 13, poz. 91).

Art. 27. [Wejście w życie ustawy]

Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

¹ Art. 8 ust. 2 częściowo został uznany za niezgodny z art. 47 Konstytucji RP, przez pkt 6 lit. b wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 kwietnia 2018 r. sygn. akt K 6/15 (Dz.U.2018.830) z dniem 2 maja 2018 r. Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc w zakresie, w jakim nie uzależnia obowiązku udzielenia społecznemu inspektorowi pracy informacji oraz okazania mu dokumentów od uzyskania zgody

pracownika w wypadkach, w których realizacja tego obowiązku wiązałaby się z udostępnieniem danych osobowych tego pracownika.

² Obecnie: minister właściwy do spraw wewnętrznych, zgodnie z art. 4 ust. 1, art. 5 pkt 24 i art. 29 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U.2013.743), która weszła w życie z dniem 1 kwietnia 1999 r.

³ Górna granica grzywny ustalona zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 10 maja 1985 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach (Dz.U.1985.23.100), która weszła w życie z dniem 1 lipca 1985 r., art. 5 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 28 września 1990 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach (Dz.U.1990.72.422), która weszła w życie z dniem 8 listopada 1990 r., art. 7 ust. 2 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 28 lutego 1992 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego, prawa o wykroczeniach i o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U.1992.24.101), która weszła w życie z dniem 2 kwietnia 1992 r., art. 4 ust. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego (Dz.U.1994.84.386), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 1995 r., art. 3 ust. 1 lit. a ustawy z dnia 12 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym (Dz.U.1995.95.475), która weszła w życie z dniem 20 listopada 1995 r.